

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, φιλόλογος-ιστορικός (Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Βυζαντινής Ιστορίας απ' το Α.Π.Θ.)

E-mail: ailiadi@sch.gr

**«Αγίου Γρηγορίου Νύσσης: Εισ τον βίον της Οσίας Μακρίνης.
Μια εκδοχή της ανδρικής οπτικής στη γυναικεία φύση»**

Οδοιπορώντας ανάμεσα στους πλούσιους λειμώνες της Πατερικής γραμματείας, συνάντησα στο μικρό αυτό κείμενο του Γρηγορίου Νύσσης, την πρωτοπόρο γυναικεία οσιακή μορφή, της οποίας η προσωπική ζωή «μεθόριος ην της τε ανθρωπίνης και της ασωμαίου φύσεως». (Γρηγόριος Νύσσης).

Γνώρισα την «Θεολόγον», την «Φιλόσοφον», την «Διδάσκαλον», που με το παράδειγμά της έθρεψε πνευματικά χορείες παρθένων, και τις οδήγησε προς την Άνω Σιών (Άνω Ιερουσαλήμ-Ουράνια Βασιλεία). Θαύμασα την καλλιτέχνη, που σφυρηλάτησε μεθοδικά και αρμολόγησε με τέχνη τα πρώτα λιθάρια, για το χτίσιμο της προσωπικότητας των αγίων Αδελφών της- Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας - Βασιλείου του Μεγάλου, Γρηγορίου Νύσσης, Πέτρου Σεβάστειας και Ναυκρατίου.

Ο Άγιος Γρηγόριος, επίσκοπος Νύσσης, ανήκει στη χορεία των Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας. «Πατήρ Πατέρων» κατά τον τίτλο που η Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδος (787), τετρακόσια χρόνια μετά την κοίμησή του, του απένειμε (Mansi: Collectio Consiliorum 3,851). Γεννήθηκε περί το 335 μ.Χ., στη Νεοκαισάρεια του Πόντου, από γονείς ευσεβείς, πλούσιους και ευπαιδευτούς: τον ονομαστό ρήτορα Βασίλειο και την ευλαβέστατη και λογία Εμμέλεια. Ήταν νεώτερος αδελφός του Μεγάλου Βασιλείου και της Οσίας Μακρίνας και από αυτούς διδάχθηκε τα πρώτα γράμματα, καθώς ο ίδιος ομολογεί.

Τα εγκύκλια μαθήματα έλαβε στην πατρίδα του Νεοκαισάρεια. Λόγω του θανάτου του πατέρα τους δεν μπόρεσε να φοιτήσει, όπως ο Μ. Βασίλειος, σε άλλες μακρινές φημισμένες Σχολές της εποχής του. Χαρισματικός όμως καθώς ήταν, τη στέρηση αυτή την αναπλήρωσε με προσωπική σπουδή και μελέτη και απέκτησε υψηλή φιλοσοφική και θεολογική μόρφωση, ώστε από απόψεως φιλοσοφικής, τουλάχιστον, να υπερτερεί του μεγάλου του αδελφού, του Βασιλείου.

Από την λόγια μητέρα του και την μεγάλη αδελφή του Μακρίνα δέχθηκε συστηματική Χριστιανική παιδεία. Τέτοια που και οι ίδιες είχαν λάβει από τη σοφή και φωτισμένη «γιαγιά Μακρίνα», η οποία υπήρξε μαθήτριά του Επισκόπου Νεοκαισάρειας, Γρηγορίου του Θαυματουργού, περί το 270 μ.Χ. Η δυνατή προσωπικότητα της «γιαγιάς», έθρεψε με τη φλογερή πίστη και τη φωτεινή διδαχή της τρεις γενεές της οικογενείας της. Έγινε κατ' αρχάς φορέας της Χριστιανικής αλήθειας στο σύζυγό της, ώστε να υπομείνει κι αυτός μαζί της καρτερικά το διωγμό του Ρωμαίου Μαξιμίνου, περί το 311 μ.Χ. Μπροστά στο δίλημμα: τον Χριστό ή τα πλούτη τους, δεν προβληματίστηκαν καθόλου. Επέλεξαν τον Χριστό, ζώντας με κακουχίες στα βουνά του Πόντου μια επταετία, μακριά απ' το πλούσιο αρχοντικό τους, για να μη θυσιάσουν στα είδωλα και τον αρνηθούν. Για την πίστη τους και την αφοσίωσή τους αυτή στην Εκκλησία έγιναν θύλος, που πολλές γενιές κατοπινές ενέπνεε το παράδειγμά τους. Η ίδια στάλαξε αργότερα τα νάματα της πίστεως στην ψυχή του γιου της, ρήτορα Βασιλείου και της συζύγου του Εμμέλειας και αυτοί με τη σειρά τους στις ψυχές των δέκα παιδιών που απέκτησαν. Τα δυο μεγαλύτερα

από αυτά, η Μακρίνα και ο Βασίλειος, ευτύχησαν ν' ακούσουν την ίδια τη γιαγιά και να δεχθούν στις εύπλαστες παιδικές ψυχές τους να τους ρίχνει το θείο σπόρο, ταπεινά και αθόρυβα, αλλά συστηματικά και με συνέπεια, έχοντας επίγνωση της αποστολής της. Γι' αυτήν ο Μ. Βασίλειος σε μια επιστολή του προς τους Νεοκαισαρείς αναφέρει: «Πίστεως δε της ημετέρας τις αν και γένοιτο εναργεστέρα απόδειξις ή ότι τραφέντες ημείς υπό τήθη μακαρία γυναικί παρ' υμών ωρμημένη; Μακρίναν λέγω την περιβόητον, παρ' ης εδιδάχθημεν τα του μακαριωτάτου Γρηγορίου ρήματα όσα προς αυτήν ακολουθία μνήμης διασωθέντα αυτή τε εφύλασσε και ημάς έτι νηπίους όντας έπλαττε και εμόρφου τοις της ευσεβείας δόγμασι».(Β.Ε.Π.Ε.Σ. 55 Μ.Βασιλ. Επιστ. 204).

Σ' αυτή τη ρίζα- τη γιαγιά- που υπήρξε Ομολογήτρια, όχι μόνο στο διωγμό αλλά και σε όλη της τη ζωή, και πέθανε περί το 340, οφείλουν την ανατροφή τους, κατά το μεγαλύτερο μέρος, και οι πέντε άγιοι εγγονοί της: Ο Βασίλειος, ο Μέγας της Καισαρείας φωστήρ, η Οσία Μακρίνα, την οποία πρόκειται ο τρίτος αδελφός τους Γρηγόριος, επίσκοπος Νύσσης, να μας εγκωμιάσει στην επιστολή του, ο λιγότερο ίσως γνωστός ασκητής Ναυκράτιος, όπως θα τον γνωρίσουμε στην ίδια επιστολή και ο Πέτρος, επίσκοπος Σεβάστειας, ο τελευταίος βλαστός της οικογένειας. Δεν κληρονόμησαν μόνον από την ποντιακή οικογένεια του πατέρα τους την αγαθή φύση και την κλίση σε ό,τι ευγενικό και πνευματικό. Αλλά και η καταγωγή τους από την ένδοξη καππαδοκική οικογένεια της μητέρας τους, τους κληροδότησε πλούτο πνευματικών χαρισμάτων, που συνέβαλε πολύ στο «Βίο και την πολιτεία» τους. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος μας διασώζει την πληροφορία ότι ο πατέρας της Εμμέλειας, πλούσιος κι ευγενής, πέθανε ως μάρτυρας της Εκκλησίας, αλλά δεν γνωρίζουμε δυστυχώς το όνομά του. (Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμ. 60, Γρηγ. Θεολόγου Επιτάφιος εις Μ.Βασίλ. γ').

Ο Γρηγόριος, στην αρχή της σταδιοδρομίας του αφοσιώθηκε με ζήλο στην ενασχόληση με τη ρητορική τέχνη. Με τις συμβουλές όμως και τις παροτρύνσεις του αδελφού του Βασιλείου, του φίλου τους Γρηγορίου του Θεολόγου και, κυρίως, της μεγάλης αδελφής του Μακρίνας, στράφηκε στη ζωή της ησυχίας και της ασκήσεως. Αναφέρεται ότι παντρεύτηκε τη Θεοσέβεια, αδελφή του Γρηγορίου του Θεολόγου. Γι' αυτή γνωρίζουμε ότι χειροτονήθηκε διακόνισσα, μόλις ο σύζυγός της ανήλθε στο επισκοπικό αξίωμα. Επίσης ότι στο θάνατό της, το 385, έγραψε προς το σύζυγό της παραμυθητική επιστολή ο αδελφός της Γρηγόριος. Την αποκαλεί δε εκεί «όντως ιεράν, το της Εκκλησίας καύχημα...το του Χριστού καλλώπισμα, το της καθ' ημάς γενεάς όφελος, την γυναικών παρρησίαν...». (Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμ. 60 επιστ.197).

Ο Γρηγόριος Νύσσης, ως επίσκοπος της τοπικής Εκκλησίας, πάλεψε να διαφυλάξει το ποιμνίο του απ' τις αιρέσεις της πρώιμης βυζαντινής περιόδου. Καρπός αυτών των αγώνων του είναι και τα περισσότερα έργα της γραφίδας του. Αντιπαθής στους Αρειανούς, στον επισκοπικό θρόνο δοκίμασε θλίψεις, συκοφαντίες, εξορίες, διωγμούς και, στο τέλος, κάποια καταδικαστική απόφαση, το 376, τον κατήρεσε. Μετά όμως από δύο χρόνια κι αφού με το θάνατο του Ουάλη αποκαταστάθηκε η ειρήνη στην Εκκλησία, επανήλθε στην επισκοπή του όπου το ποιμνίο του τον υποδέχτηκε με ειλικρινή ενθουσιασμό. Στην αρχή του επομένου έτους 379, την 1^η Ιανουαρίου, ο αδελφός του Μ. Βασίλειος πέθανε και ο Γρηγόριος τον εγκωμιάσε με επιτάφιο λόγο. Την άνοιξη του ίδιου έτους έλαβε μέρος στη σύνοδο της Αντιόχειας. Η Σύνοδος αυτή τον διάλεξε «ίνα μεταβή και βοηθήση τας εκκλησίας Αραβίας και Βαβυλώνος, αι οποίαι είχαν χάσει την γραμμήν της ειρήνης και της ευπρεπείας»(Ε.Π.Ε. Γρ. Νύσσης 1, σελ.29). Τότε ακριβώς

είχε την ευκαιρία να επισκεφθεί τα Ιεροσόλυμα, γεγονός που αναφέρει στην αρχή της επιστολής του αυτής. Το 380 ο Γρηγόριος εξελέγη ακουσίως επίσκοπος Σεβαστείας. Μετά από μερικούς μήνες απαλλάχθηκε από τις υποχρεώσεις του εκεί και επανήλθε στη Νύσσα. Όταν το 381 έλαβε μέρος στη Β' Οικουμενική Σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη, του ανέθεσαν την εναρκτήρια ομιλία των εργασιών της Συνόδου, τον επικήδειο λόγο στον εκεί αποθανόντα πρόεδρο της Συνόδου Μελέτιο Αντιοχείας, και την ομιλία στην ενθρόνιση του Γρηγορίου του Θεολόγου ως Αρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Γεγονότα που μαρτυρούν την αναγνώριση του κύρους του και την εκτίμηση της αξίας του απ' τους συγχρόνους του.

Ιδιαίτερα ο τότε αυτοκράτωρ Θεοδόσιος εκτιμούσε βαθύτατα τον επίσκοπο Νύσσης. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι του ανέθεσαν τον επικήδειο λόγο στο θάνατο πρώτα της Πουλχερίας, θυγατέρας του Θεοδοσίου, και αργότερα της Αυγούστας Πλακίλλας, περί το 386. Ο ίδιος ο Θεοδόσιος τον θεωρεί ως κριτήριο και υπογραμμό του Δόγματος, προς τον οποίο οφείλουν να συμφωνούν όσοι θέλουν να είναι Ορθόδοξοι.

Τα γεγονότα της ζωής του από το έτος αυτό μέχρι του θανάτου του, που τοποθετείται περί το 395, δεν μας διασώθηκαν, εκτός από το ότι το 394 έλαβε μέρος στη Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως, όπου και πάλι προτιμήθηκε να μιλήσει στα εγκαίνια ναού, σε προάστειο της πόλεως. Η όλη «πολιτεία» του λάμπρυνε την άσημη ως τότε επισκοπή της Νύσσης, καθιστώντας την φημισμένη και ισάξια με την επισκοπή Νεοκαισάρειας. Έτσι εφαρμόστηκαν και στον ίδιο τα λόγια του αδελφού του, Μ. Βασιλείου, που είχε γράψει βέβαια για τον άλλο Γρηγόριο, το Θεολόγο: «έστω Επίσκοπος μη εκ του τόπου σεμννόμενος, αλλά τον τόπον σεμνύνων απ' εαυτού».(Β.Ε.Π.Ε.Σ. τόμ. 55, επιστ.98).

Η γλώσσα που χρησιμοποιεί στα έργα του ο Γρηγόριος Νύσσης είναι ζωντανή και διακρίνεται από καλλιπέπια και πλούσια ρητορικά σχήματα. Η αφθονία μεταφορών, αντιθέσεων, αλληγοριών, ασύνδετων, ομοιοτέλετων, οξύμωρων, γνωμικών, η συνήθειά του να συγκρίνει την εκάστοτε εγκωμιαζόμενη μορφή με πρόσωπα της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης, η πρωτοτυπία των νοημάτων, η έντεχνα δουλεμένη φράση είναι ό,τι κατ' εξοχήν χαρακτηρίζει το ύφος του αγίου Γρηγορίου.

Ο εγκωμιαστικός λόγος του «εις τον Βίον της Οσίας Μακρίνας»(ο επικρατέστερος τίτλος κατά τη χειρόγραφη παράδοση), αν και φέρει μορφή επιστολής, είναι εκτενής, γιατί όπως λέει και ο ίδιος προς τον παραλήπτη, η περιγραφή της ζωής της «Μεγάλης» του αδελφής απαιτούσε μια τέτοια μακρηγορία. Ο συγγραφέας, με σεμνότητα και χρονική ακολουθία, διηγείται γεγονότα και περιστατικά, για να ολοκληρώσει κλιμακωτά, όσο πιο αδρά μπορεί, την εικόνα της Οσίας που υπήρξε και «Διδάσκαλός» του. Μέσα στο πλούσιο περιεχόμενό του, παρουσιάζει πλήρως το μεγαλείο, τις αρετές, τις γνώσεις και τα χαρίσματα της βιογραφούμενης Οσίας, που υπήρξε πρωτοπόρος στην κοινοβιακή, μοναχική ζωή. Ορισμένα τμήματα της επιστολής συγκινούν με την ευαισθησία του συγγραφέα στη σύλληψη και απόδοση περιστατικών και γεγονότων. Σε αρκετά σημεία του λόγου συναντάμε επίσης φιλοσοφικές ενατενίσεις και αντιμετώπισεις των δυσκολιών της ζωής και του προβλήματος του θανάτου εκ μέρους της Οσίας.

Ο χρόνος συγγραφής της επιστολής τοποθετείται ασφαλώς μετά την κοίμηση του Μεγάλου Βασιλείου(1 Ιανουαρίου 379) και μετά την επιστροφή του Γρηγορίου απ' τη Σύνοδο της Αντιοχείας(άνοιξη 379), όπως γράφει ο ίδιος. Τα χειρόγραφα που διασώζουν το κείμενο αυτής της επιστολής δε συμφωνούν ούτε ως προς το όνομα, ούτε ως προς την ιδιότητα του παραλήπτη. Άλλα από αυτά αναφέρουν κάποιον Ιέριον ή Ευπρέπιον ή Ευστόχιον Επίσκοπο και άλλα κάποιον Ολύμπιον ασκητή. Το κείμενο της επιστολής

ακολουθεί την έκδοση W. Jaeger (Gr. Nysseni Opera Ascetica VIII I, II 1963), επειδή είναι κριτικά αποκατεστημένη και θεωρείται η καλύτερη.

Ο Γρηγόριος Νύσσης, αποτεινόμενος στη νεκρή πια αδελφή του, της υπενθυμίζει τη συνάντησή τους όταν συνταξίδευαν προς την Αντιόχεια. Όταν επρόκειτο, κατά το τάξιμό του, να επισκεφθεί τα Ιεροσόλυμα, για να δει στους τόπους εκείνους τα σημάδια της ένσαρκης παρουσίας του Χριστού. Κατά τη συνάντησή τους, που, φυσικά, δεν πέρασε εν σιωπή, επειδή η σύνεση της Μακρίνας έδινε πολλές αφορμές για συζήτηση, ενώ ανέφεραν διάφορα θέματα, ο λόγος έφθασε-όπως πολλές φορές συμβαίνει-στη ζωή ενός αγίου. Η Μακρίνα, κατά τον αδελφό της και συγγραφέα του βίου της, υπήρξε γυναίκα μόνο ως προς τη φυσική της διάπλαση, γιατί, κατά τα' άλλα, ξεπέρασε τη γυναικεία, αδύναμη φύση.

Η μητέρα της Μακρίνας είχε, κατά το Γρηγόριο, τόση αρετή που σε κάθε της ενέργεια αφηνόταν να την καθοδηγεί το θέλημα του θεού. Τόσο πολύ είχε αγαπήσει την καθαρή και παρθενική ζωή, ώστε και το γάμο δεν τον διάλεξε με την θέλησή της. Έμεινε όμως ορφανή και από τους δυο γονείς της, ενώ βρισκόταν στο άνθος της νεότητάς της. Η φήμη της ομορφιάς της ξεσήκωνε πολλούς για να τη μνηστευθούν. Έτσι υπήρχε κίνδυνος, αν θεληματικά δεν παντρευόταν κάποιον, να πάθει κάτι κακό από διαβολική ενέργεια χωρίς να το θέλει, επειδή ήταν έτοιμοι να την αρπάξουν οι μανιακοί εραστές για το κάλλος της. Γι' αυτό, αφού διάλεξε το γνωστό κι αναγνωρισμένο για τη σεμνότητα της ζωής του (το Βασίλειο, τον πατέρα τους, εννοεί ο συγγραφέας), ώστε έτσι να αποκτήσει φύλακα της ζωής της, αμέσως με τους πόνους του πρώτου τοκετού έγινε μητέρα της Μακρίνας. Τότε λοιπόν, όταν πλησίαζαν οι μέρες που θα ελευθερωνόταν από τους πόνους του τοκετού, καθώς έπεσε να κοιμηθεί, είδε ένα όνειρο: Της φάνηκε πως βάσταζε στα χέρια της αυτό το βρέφος που είχε ακόμη στα σπλάχνα της και κάποιος με μορφή κι ενδυμασία μεγαλοπρεπέστερη απ' όποια έχει ένας κοινός άνθρωπος, παρουσιάσθηκε και κάλεσε με το όνομα «Θέκλα» το βρέφος που κρατούσε στα χέρια της. Το όνομα εκείνης της Θέκλας για την οποία πολύς λόγος γίνεται ανάμεσα στις Μοναχές. Αφού το επανέλαβε αυτό τρεις φορές, εξαφανίσθηκε ανακουφίζοντάς την συγχρόνως από τους πόνους του τοκετού. Όταν ξύπνησε, το όνειρο είχε ήδη γίνει πραγματικότητα. Το κρυφό λοιπόν όνομά της Μακρίνας ήταν εκείνο. Φαίνεται όμως πως αυτός που εμφανίσθηκε, είτε αυτό το όνομα, όχι τόσο για να δώσει κάποια ονομασία στην κόρη που θα γεννιόταν, όσο για να προαναγγείλει τη ζωή της νέας, και να υποδηλώσει την ομοιότητα της προαιρέσεως που θα είχε με τη «συνώνυμή» της αγία Θέκλα. Η Θέκλα ήταν μαθήτρια του αποστόλου Παύλου. Όταν άκουσε στο Ικόνιο, την ιδιαίτερή της πατρίδα, την περί παρθενίας διδασκαλία του διέλυσε τη μνηστεία της και τον ακολούθησε βοηθώντας τον στο έργο του. Ο Βασίλειος Σελεύκειας στο «Acta» του αναφέρει για ερείπια ναού βασιλικής, κτισμένου πάνω στον τάφο της, στο χωριό Merymlık κοντά στη Σελεύκεια. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος συχνά στα ποιήματά του την αναφέρει σαν πρότυπο για τις παρθένες. Επίσης ο άγιος Μεθόδιος Ολύμπου στο «Συμπόσιό» του χρησιμοποιεί το όνομα Θέκλα για μια από τις δέκα παρθένες που υμνούν την παρθενία.

Ανατρέφεται λοιπόν το παιδί και ενώ υπήρχε ιδιαίτερη παραμάνα γι' αυτό, τις πιο πολλές φροντίδες τις δέχθηκε από τα χέρια της μητέρας του. Όταν πέρασε τη νηπιακή ηλικία, έπαιρνε με μεγάλη ευκολία τα μαθήματα που ταιριάζουν στα παιδιά. Και σε όποιο μάθημα αποφάσιζαν και την «έβαζαν» οι γονείς της και σε εκείνο η εξυπνάδα της

ξεχώριζε ιδιαίτερα. Η μητέρα είχε δυνατή την επιθυμία να μορφώσει τη θυγατέρα της. Όχι όμως με την κοσμική και εγκύκλιο μόρφωση, που διδάσκονται συνήθως οι πρώτες ηλικίες των μαθητών από τα «ειδωλολατρικά» ποιήματα και λογοτεχνήματα. Πίστευε πως είναι ντροπή και τελείως άπρεπο, να διδάσκονται οι τρυφερές κι εύπλαστες παιδικές ψυχές τις τραγικές ιστορίες γυναικών που έδωσαν έμπνευση και θέμα στους ποιητές, ή τις ασχήμιες των κωμωδιών ή τα αίσχη του Τρωϊκού πολέμου κι έτσι να καταμολύνονται με τις πιο άσεμνες διηγήσεις περί γυναικών. Όσα όμως μέρη από τη θεόπνευστη Αγία Γραφή είναι περισσότερο αντιληπτά στα παιδιά, αυτά ήταν τα μαθήματα της μικρής κόρης και μάλιστα η Σοφία του Σολομώντος κι απ' αυτήν περισσότερο όσα οδηγούσαν στην « ηθική» ζωή.

Δεν αγνοούσε επίσης και από τα ψαλλόμενα μέρη της Γραφής τίποτε. Αλλά έψαλλε το κάθε τμήμα στον κατάλληλο καιρό. Όταν σηκωνόταν από το κρεβάτι, όταν καταπιανόταν με σοβαρές εργασίες, και όταν αναπαυόταν, κι όταν έτρωγε, κι όταν σηκωνόταν από το τραπέζι, και όταν πήγαινε να κοιμηθεί, κι όταν ξυπνούσε για προσευχή, παντού είχε την ψαλμωδία σαν καλή συνοδοιπόρο και δεν την άφηνε σε καμιά περίπτωση. Και ο αδελφός της Γρηγόριος Νύσσης συνεχίζει την παραστατική του εξιστόρηση: «Με όλα αυτά και με τέτοιες απασχολήσεις μεγαλώνοντας, και ιδιαίτερα εξασκώντας την υφαντική τέχνη, φθάνει στα δώδεκά της χρόνια, τότε που αρχίζει να λάμπει εξαιρετικά το άνθος της νεότητας. Είναι αξιοθαύμαστο πως δεν έμεινε κρυμμένη η ομορφιά της νέας. Σ' ολόκληρη τη χώρα δεν υπήρχε κάτι τόσο θαυμαστό, που να μπορεί να συγκριθεί με τη χάρη και το κάλλος της. Ακόμη και χέρια ζωγράφων δεν μπόρεσαν ν' αποδώσουν τέτοια ωραιότητα. Η τέχνη που τα πάντα επιχειρεί και τολμάει να καταπιάνεται με τα πιο δύσκολα θέματα, ώστε να αποτυπώνει, με την απομίμηση, και τις εικόνες των άστρων ακόμη, δεν κατόρθωσε με ακρίβεια να μιμηθεί την αρμονία της μορφής εκείνης. Γι' αυτό ένα μεγάλο πλήθος μνηστήρων πολιορκούσε τους γονείς της, για να πετύχουν το γάμο μ' αυτή. Ο πατέρας μας, όμως, (καθώς ήταν συνετός και πολύ προσεκτικός, ώστε να διακρίνει το καλό) ξεχώρισε από τους άλλους κάποιο νέο ευγενή από τη γενιά μας, γνωστό για τη σφροσύνη του, που μόλις είχε γυρίσει από τις σπουδές του και σ' εκείνον υποσχέθηκε να δώσει την κόρη του, όταν βεβαίως θα έφθανε σε ηλικία γάμου».

Στο διάστημα αυτό, ο νέος ζούσε με τις καλύτερες ελπίδες και πρόσφερε στον πατέρα της κόρης, σαν νυφιάτικο δώρο, τη ρητορική προκοπή του, δείχνοντας στους δικαστικούς αγώνες, για την υπεράσπιση των αδικουμένων, τη δύναμη των λόγων του. Ο θάνατος όμως ξαφνικά έκοψε τις πιο γλυκές ελπίδες του, αρπάζοντάς τον από τη ζωή, μέσα στ' ανθισμένα νιάτα του.

Δεν αγνοούσε βέβαια η Μακρίνα την απόφαση του πατέρα της, αλλά όταν πλέον αυτή έπαυσε να ισχύει με το θάνατο του νέου, ονομάζοντας γάμο την απόφαση του πατέρα της, σαν να είχε δηλαδή γίνει στην πραγματικότητα, αξίωσε να μείνει ελεύθερη την υπόλοιπη ζωή της. Και ήταν αυτή της η απόφαση τόσο σταθερή, που ξεπερνούσε την ηλικία της, σύμφωνα με την κρίση του αδελφού της.

Οι γονείς της πολλές φορές έφερναν τη συζήτηση στο θέμα του γάμου, επειδή ήταν πολλοί αυτοί που ήθελαν να τη μνηστευθούν από τη φήμη της ομορφιάς της. Αυτή, όμως, έλεγε πως είναι άπρεπο και παράνομο να μην αρκεσθεί στο γάμο που, μια για πάντα, καθόρισε ο πατέρας της γι' αυτήν, αλλά ν' αναγκάζεται να προσβλέπει σε άλλον, ενώ ένας είναι στη ζωή ο γάμος, όπως είναι μια η γέννηση κι ένας ο θάνατος. Ισχυριζόταν έντονα δε ότι αυτός, που η απόφαση των γονέων της είχε καθορίσει για σύζυγο, δεν πέθανε. Γιατί αυτόν που ζει κατά Θεό, με την ελπίδα της αναστάσεως, κι αν

πεθάνει, πρέπει να τον θεωρούμε απόδημο κι όχι νεκρό. Είναι λοιπόν άπρεπο να μη φυλάμε πίστη στον ξενιτεμένο μνηστήρα, κατά την άποψη της Μακρίνας.

Η φροντίδα της κόρης Μακρίνας για τη μητέρα αντικαθιστούσε τη βοήθεια πολλών υπηρετριών. Δηλαδή, η μεν μητέρα φρουρούσε την ψυχή της νέας, η δε κόρη φρόντιζε το σώμα της μητέρας. Και σε όλα τα άλλα, όποια βοήθεια της ζητούσε, την εκπλήρωνε πρόθυμα και πολλές φορές ζύμωνε με τα ίδια της τα χέρια το ψωμί για τη μητέρα της, έργο με το οποίο δεν είχε ασχοληθεί, ουδέποτε, προηγουμένως. Όταν όμως αφιέρωσε τον εαυτό της σε ιερές διακονίες, επειδή θεώρησε πως ταιριάζει η φροντίδα αυτή στις νέες της ασχολίες, τακτικά πρόσφερε τροφή στη μητέρα, ετοιμασμένη με τον προσωπικό της κόπο. Κι όχι μόνον αυτό, αλλά και κάθε άλλη μέριμνα του σπιτιού μοιραζόταν μαζί της, γιατί ήταν μητέρα με τέσσερις γιούς και πέντε θυγατέρες και επί πλέον ήταν υποτελής σε τρεις διαφορετικούς άρχοντες, με το να είναι διασκορπισμένη η κτηματική περιουσία τους σε τρία «έθνη». Διέθεταν δηλαδή κτήματα στον Πόντο, στην Καπαδοκία και στην Αρμενία.

Τον Γρηγόριο λοιπόν, αν και τον παρέλαβε υπερβολικά υπερήφανο από την ιδέα που είχε για τη ρητορική του δύναμη, με περιφρόνηση προς όλα τα αξιώματα και με τη γνώμη ότι ξεπερνάει σε αξία και τους λαμπρούς δυνάστες ακόμη, πολύ γρήγορα τον τράβηξε προς την ασκητική ζωή. Έτσι, αφού απομακρύνθηκε από την κοσμική προβολή και καταφρόνησε την κοινή επιδοκμασία για τη ρητορική του, μεταστράφηκε στην εργατική και χειρωνακτική ζωή και με την ολοκληρωτική ακτημοσύνη προχώρησε χωρίς εμπόδια στο δρόμο της αρετής.

Η Μακρίνα, επίσης, πείθει τη μητέρα της να εγκαταλείψει τη συνηθισμένη ζωή της και τη ματαιόδοξη συμπεριφορά της, να μη δέχεται τις φροντίδες των υπηρετριών της, όπως ήταν συνηθισμένη προηγουμένως. Να γίνει όμοια με τους άλλους στο φρόνημα και να ενώσει τη ζωή της με τη ζωή των παρθένων, κάνοντας αδελφές της με ίσα δικαιώματα όσες δούλες και υπηρέτριες είχε μαζί της. Ο αδελφός της Μακρίνας Ναυκράτιος όταν έφτασε στα είκοσι δύο του χρόνια κι αφού έδωσε σε δημόσια ακρόαση αποδείξεις για τους κόπους του στις σπουδές του, ώστε να σειστεί κυριολεκτικά όλο το θέατρο, μετά, σαν από θεϊκό κάλεσμα, περιφρονώντας όλες τις προϋποθέσεις επιτυχίας που κρατούσε στα χέρια του, ξεκίνησε με όλη τη δύναμη της ψυχής του για τη μοναχική και ακτήμονα ζωή, δίχως να πάρει τίποτα μαζί του, εκτός από τον εαυτό του. Τον ακολούθησε δε και κάποιος από τους υπηρέτες του, Χρυσάφιος το όνομά του, και γιατί τον αγαπούσε και επειδή είχε μέσα του την ίδια επιθυμία για τη μοναχική ζωή. Ζούσε λοιπόν μόνος του, αφού εγκαταστάθηκε σε μια ερημική περιοχή κοντά στον Ίρι. Είναι ο Ίρις ποτάμι που διασχίζει τον Πόντο, πηγάζει από την Αρμενία και χύνεται στον Εύξεινο Πόντο. Κοντά λοιπόν στο ποτάμι βρήκε ο νεαρός Ναυκράτιος ένα μέρος με πλούσιο δάσος. Ήταν κρυμμένο σε κάποιο κοίλωμα πλαγιάς που έφθανε μέχρι πάνω στην κορφή. Ζούσε εκεί απομακρυσμένος από τους θορύβους της πόλεως και της στρατιωτικής ζωής και από τις απασχολήσεις των αγορεύσεων στα δικαστήρια. Κι έτσι, αφού ελευθέρωσε τον εαυτό του από όλα, όσα στο πέρασμά τους ταράζουν την ανθρώπινη ζωή, φρόντιζε με τα ίδια του τα χέρια μερικούς γέροντες άρρωστους και φτωχούς, επειδή έκρινε πως ταίριαζε στη ζωή του μια τέτοια διακονία. Κυνηγώντας λοιπόν, [ψάρευε το παλικάρι] και καθώς ήταν επιδέξιος σε κάθε είδος κυνηγετικής τέχνης, πρόσφερε με το κνήγι στους γέροντες την τροφή τους και ταυτόχρονα, με τους κόπους αυτούς, χαλιναγωγούσε την ορμή της νεότητας. Αλλά και τα θελήματα της μητέρας του πρόθυμα εκτελούσε, αν κάποτε κάτι τον πρόσταζε να κάνει. Με αυτούς τους δύο τρόπους κατόρθωνε να βαδίζει σωστά στη

ζωή του. Ξαφνικά χάνεται από τη ζωή ο Ναυκράτιος, χωρίς να έχει προηγηθεί κάποια αρρώστια για τη συμφορά, ούτε τίποτε άλλο από τα γνωστά και συνηθισμένα που οδηγούν στο θάνατο. Ενώ είχε βγει στο κυνήγι που του εξασφάλιζε την τροφή για όσους γηροκομούσε, τον έφεραν νεκρό στο σπίτι και τον ίδιο και το συνασκητή του το Χρυσάφιο. Η μητέρα του βρισκόταν σε απόσταση τριών ημερών δρόμο από τον τόπο της συμφοράς. Ήρθε κάποιος και της ανήγγειλε το θλιβερό μήνυμα.

Δεν παρασύρθηκε όμως από τη συμφορά η μητέρα του, ούτε παρουσίασε κάποια αταίριαστη γυναικεία συμπεριφορά, ώστε να βάλει τις φωνές ή να ξεσχίσει τα ρούχα της ή να θρηνολογήσει για τη δυστυχία ή με τα γοερά της μοιρολόγια να ξεσηκώσει θρήνους γύρω της. Υπέμενε ήσυχα, απωθώντας τις προσβολές της ανθρώπινης αδυναμίας.

Όταν τελείωσαν, πλέον, για τη μητέρα οι φροντίδες της ανατροφής, της μορφώσεως των παιδιών και η μέριμνα της αποκαταστάσεώς τους και μοιράστηκαν τις περισσότερες βιοτικές μέριμνες τα ίδια τα παιδιά, τότε γίνεται η ζωή της παρθένου Μακρίνας «σύμβουλος» στη μητέρα για την ασκητική και άυλη ζωή. Την απομάκρυνε απ' όλες τις συνήθειές της και την έφερε στα δικά της μέτρα ταπεινοφροσύνης, ώστε την προετοίμασε να αισθάνεται όμοια με το σύνολο των υπολοίπων αφιερωμένων στο Θεό παρθένων: Να τρώει στο κοινό τραπέζι, να κοιμάται στον ίδιο κοιτώνα και γενικά να συμμετέχει εξ ίσου με αυτές σε όλους τους τομείς της ζωής, απορρίπτοντας κάθε τι που την έκανε να διαφέρει κατά την κοινωνική της θέση.

Αλλά η μεγαλύτερη από τα αδέρφια, δηλαδή η Μακρίνα για την οποία τώρα γίνεται λόγος, αφού, για λίγο καιρό μετά τη γέννησή του, άφησε τον αδελφό της να θηλάσει, αμέσως μετά τον παίρνει από την τροφή του και τον ανατρέφει η ίδια. Τον έφθασε σε ανώτερη μόρφωση, ασκώντας τον από τη νηπιακή ηλικία στα ιερά γράμματα, ώστε να μη δώσει περιθώριο στην ψυχή του να στραφεί σε τίποτε μάταιο. Έγινε τα πάντα για το μικρό της αδελφό, πατέρας, δάσκαλος, παιδαγωγός, μητέρα, σύμβουλος κάθε καλού. Έτσι τον έφθασε σε τέτοιο πνευματικό επίπεδο, ώστε προτού περάσει την παιδική ηλικία, στο πιο απαλό άνθισμα της εφηβείας, να στραφεί κι εκείνος με ενθουσιασμό προς τον «υψηλό» σκοπό της μοναχικής ζωής. Και με το να είναι εκ φύσεως επιδέξιος σε κάθε είδος χειρωνακτικής εργασίας, είχε μάθει ακριβώς τα μυστικά της κάθε τέχνης χωρίς να τον καθοδηγεί κανείς, πράγμα που για τους πολλούς απαιτεί και χρόνο και κόπο πολύ.

Κάποτε που υπήρχε φοβερή έλλειψη σταριού και πολλοί άνθρωποι από παντού έτρεχαν στο ερημητήριό τους, παρακινημένοι από τη φήμη των ελεημοσυνών τους, ο Πέτρος Σεβάστειας, ο άλλος αδελφός της Μακρίνας, με την εφευρετικότητά του κατόρθωσε να πληθύνουν τόσο οι τροφές, ώστε από το πλήθος των προσερχομένων να φαίνεται πως η έρημός τους εκείνη ήταν πολιτεία ολόκληρη.

Η μητέρα της Μακρίνας, λίγο προτού χάσει το Βασίλειο το Μεγάλο, απηύθυνε την ακόλουθη προσευχή στο Θεό, ενδεικτική του ήθους και του φρονήματος μητέρας των πρώτων χριστιανικών αιώνων: «-Σε Σένα, Κύριε, προσφέρω και τον πρώτο και το δέκατο καρπό των πόνων μου. Απαρχή των πόνων μου είναι αυτή η πρωτόγεννη, (η Μακρίνα), και δέκατος αυτός, (ο Πέτρος) ο τελευταίος μου πόνος. Σε Σένα τα έχω προσφέρει και τα δύο, σύμφωνα με το θείο Σου Νόμο, και δικά Σου αφιερώματα είναι. Είθε να έλθει ο αγιασμός σου και στην πρώτη μου αυτή κόρη και στο δέκατο αυτό παιδί μου», είτε δείχνοντας με χαρακτηριστική φωνή την κόρη και το γιό της. Ο Βασίλειος, αργότερα, μεταβαίνει από τα ανθρώπινα προς το Θεό και γίνεται αφορμή για πάνδημο πένθος στην πατρίδα του και σ' ολόκληρη την οικουμένη. Η θλίψη, αφού και οι εχθροί της Χριστιανικής αλήθειας την αισθάνθηκαν υπήρξε πρωτόγνωρη.

Οδεύοντας ο συγγραφέας Γρηγόριος Νύσσης στην αφήγηση του τέλους της ζωής της Μακρίνας, μας πληροφορεί πως είδε κάποιο όνειρο που του δημιούργησε φοβερές ανησυχίες για το μέλλον: του φάνηκε πως κρατούσε στα χέρια του λείψανα μαρτύρων κι έβγαине απ' αυτά λάμψη σαν από καθαρό καθρέφτη που βρίσκεται απέναντι στον ήλιο, ώστε να θαμπώνουν τα μάτια του απ' την ακτινοβολία της λάμψεως. Και συνέβη να δει την ίδια νύχτα τρεις φορές αυτό το όνειρο, χωρίς να μπορεί να εξηγήσει καθαρά τι υπονοούσε. Αισθανόταν κάποια λύπη στην ψυχή του και περίμενε να κρίνει το όνειρο από την εξέλιξη των γεγονότων. Όταν πλησίασε σ' εκείνη την ερημιά που κατοικούσε η Μακρίνα, ζώντας αγγελική και ουράνια ζωή, ρώτησε, κατ' αρχήν, για τον αδελφό του τον Πέτρο έναν από τους συνασκητές του, εάν ήταν εκεί. Εκείνος του απάντησε πως εδώ και τέσσερις ημέρες είχε φύγει για να έρθει σ' αυτόν. Κατάλαβε τι συνέβη, είχε πάει από άλλο δρόμο να τον συναντήσει.

Όταν έφθασε στον τόπο της Μακρίνας, παρατήρησε πως η συνοδεία των Μοναστριών περίμενε με κοσμιότητα την είσοδό του στην εκκλησία. Μόλις τελείωσε η καθιερωμένη ευχή κι ευλογία, οι Μοναχές παίρνοντας με σκυμμένο το κεφάλι την ευλογία, όπως έπρεπε, έφευγαν προς τα κελιά τους.

Η Μακρίνα βασανιζόταν σκληρά από την αρρώστια. Ήταν ξαπλωμένη όμως όχι πάνω σε κρεβάτι ή σε στρώμα, αλλά κατά γης, έχοντας μια σανίδα κάτω από το σάκο της. Μια άλλη σανίδα πάλι, λοξά τοποθετημένη, στήριζε το κεφάλι της αντί για προσκέφαλο, υποβαστώντας ανακουφιστικά τον αυχένα.

Στύλωσε τα χέρια στο έδαφος κι έβγαλε το σώμα της έξω απ' τα στρωσίδια της όσο μπορούσε, αποδίδοντας με τον τρόπο αυτόν την τιμή της υποδοχής. Όπως ακριβώς μαθαίνουμε από την ιστορία του Ιώβ, πως ο άνθρωπος αυτός, αν και έλιωνε από την σαπίλα των τραυμάτων σ' ολόκληρο το σώμα του, δεν έστρεψε το λογισμό στον πόνο του, αλλά παρ' όλο που βασανιζόταν σωματικά από τους πόνους, δε χαλάρωνε την εσωτερική του «εργασία», ούτε σταματούσε η σκέψη του ν' ανεβαίνει στις υψηλότερες αλήθειες, κάτι τέτοιο έβλεπε να συμβαίνει και μ' εκείνη τη Μεγάλη. Ενώ, δηλαδή, ο πυρετός της είχε καταμαράνει όλη τη δύναμη και την έσερνε στο θάνατο, εκείνη, σαν να της ανακούφιζε κάποια δροσιά το σώμα, έστρεψε το νου της ανεμπόδιτο στη θεωρία των υψηλών αληθειών, χωρίς να επηρεάζεται καθόλου από τη βαριά αρρώστια.

Ο Γρηγόριος, αφού βρήκε σε έναν από τους κοντινούς κήπους έτοιμο κάποιο καλοφτιαγμένο κατάλυμα, ξεκουράστηκε κάτω από τη σκιά των αγριοκλημάτων.

Πράγματι, όπως ένας δρομέας που ξεπέρασε τον αντίπαλό του και φθάνει πια στο τέρμα του σταδίου, καθώς πλησιάζει το βραβείο και βλέπει το στεφάνι της νίκης χαίρεται σαν να τα κέρδισε ήδη και αναγγέλλει πανηγυρικά στους φίλους θεατές τη νίκη του, από την ίδια διάθεση κι εκείνη τον παρακινούσε να ελπίζει τα καλύτερα γι' αυτήν. Αφού λοιπόν χάρηκε από το ευχάριστο μήνυμά της, άφησε τον εαυτό του ν' απολαύσει ό,τι είχε μπροστά του. Ήταν δε αυτά πολλά και διάφορα και η ετοιμασία τους είχε γίνει με πολλή αγάπη, επειδή η φροντίδα της Μεγάλης είχε φθάσει και μέχρι αυτά ακόμη.

Ο Γρηγόριος είχε σκοπό μ' αυτή την εξιστόρησή του να «ευχαριστήσει» το Θεό, όπως ο ίδιος δηλώνει. Γιατί τη ζωή των γονέων του μας την παρουσίασε λαμπρή και περίβλεπτη για την εποχή εκείνη, όχι τόσο εξ' αιτίας της περιουσία τους, όσο γιατί έγινε μεγάλη από τη φιλανθρωπία του Θεού. Οι γονείς του πατέρα του, για την ομολογία της πίστεώς τους στο Χριστό, είχαν υποστεί δήμευση της περιουσίας τους. Ενώ ο παππούς από τη μητέρα τους θανατώθηκε από βασιλική αγανάκτηση και η μεγάλη του περιουσία παραδόθηκε σε άλλα αφεντικά. Κι όμως, με την πίστη στο Θεό, τα αγαθά τους αυξήθηκαν τόσο πολύ,

ώστε στα χρόνια εκείνα να μην υπάρχει κανείς που να τους ξεπερνά. Όταν πάλι μοιράσθηκε η περιουσία τους σε εννέα μέρη, όσα δηλαδή ήταν τα παιδιά τους, τόσο αυξήθηκε στο κάθε παιδί με την ευλογία του Θεού το μερίδιό του, ώστε η κληρονομιά χωριστά καθ' ενός παιδιού να ξεπερνάει τη μεγάλη περιουσία των γονέων τους. Στο σημείο αυτό της διήγησης είναι εμφανής η σύνδεση ανάμεσα στη μεγάλη περιουσία και το άφθονο χρήμα από τη μια μεριά, και στη Θεοσέβεια από την άλλη. Τα πρώτα προκύπτουν ως φυσικά επακόλουθα, ως αγαθά αποτελέσματα και καρποί της δεύτερης. Αυτού του είδους η πρώιμη «προτεσταντική» ηθική επεκτείνεται στη συνέχεια της αφήγησής μας.

Απ' όσα δόθηκαν στην ίδια τη Μακρίνα, κατά τη διανομή σε όλα τα αδέρφια, τίποτε δεν κράτησε, αλλά όλα τα παρέδωσε να τακτοποιηθούν, κατά τη θεία εντολή, από τα χέρια του ιερέως. Έγινε δε τόση η περιουσία της, από την ευλογία του Θεού, ώστε να μη σταματούν ποτέ τα χέρια της να απεργάζονται τις εντολές. Ούτε ποτέ απέβλεψε σε ανθρώπινη βοήθεια, ούτε ποτέ από κάποια ανθρώπινη ευεργεσία πήρε αφορμή να ενεργεί φιλάνθρωπα η ίδια. Αλλά ούτε όσους ζητούσαν βοήθεια αποστράφηκε, ούτε επιζητούσε όσους έδιναν χρήματα, γιατί ο Θεός μυστικά με την ευλογία Του, αύξανε όπως τα σπέρματα και τους μικρούς πόρους από την εργασία της σε πλούσιο καρπό. Απ' τον τρόπο που σχετίζονται στενά, στο σημείο αυτό του λόγου του Γρηγορίου, η αύξηση της περιουσίας με τη φιλανθρωπία και την εργασία, κατανοεί ο αναγνώστης τα μυστικά νήματα που συνδέουν την αιτία με το αποτέλεσμα σ' αυτό το βασικό σχήμα της πρωτοβυζαντινής κοινωνικής σκέψης.

Όταν, έπειτα, άρχισε εκείνος να της διηγείται τα βάσανά του, πρώτα την εξορία από το βασιλιά Ουάλη, έπειτα τη σύγχυση στις Εκκλησίες από τις αιρέσεις που τους καλούσαν σε αγώνες και κόπους, του είπε: «Στον κόσμο αυτό γι' αυτόν το λόγο κυρίως κανχόμαστε, γιατί ευτυχούμε και γιατί η καταγωγή μας είναι από γονείς ευγενείς. Ο πατέρας μας θεωρείτο σπουδαίος βέβαια για την εποχή του, ως προς τη μόρφωσή του, αλλ' όμως η φήμη του σταματούσε στα τοπικά δικαστήρια. Κι αν ακόμη τους υπόλοιπους τους ξεπερνούσε στη ρητορική δύναμη, δε βγήκε από τον Πόντο η φήμη του. Του έφθανε όμως ότι ήταν στην πατρίδα του φημισμένος. Εσύ, όμως, είσαι ονομαστός σε πόλεις, σε δήμους και σε έθνη, κι εσένα, για βοήθεια και διόρθωση, Εκκλησίες σε στέλνουν και Εκκλησίες σε προσκαλούν. Και σε όλα αυτά δε βλέπεις τη χάρη του Θεού; Ούτε καταλαβαίνεις την αιτία των τόσο μεγάλων δωρεών, ότι δηλαδή η ευχή των γονέων μας σε ανεβάζει τόσο ψηλά, παρ' ότι από μόνος σου δεν είχες καμιά ή έστω μικρή προετοιμασία για ένα τέτοιο έργο;».

Την είχε όμως καταλάβει, ήδη, ελαφρά και συνεχής δύσπνοια. Το κοινό καμάρι της γενιάς τους θα «έφευγε». Ο Γρηγόριος σχεδόν ενθουσιαζόταν από τα όσα έβλεπε, καθώς διαισθανόταν ότι η Μακρίνα έχει ξεπεράσει την ανθρώπινη φύση. Γιατί θεωρούσε ότι ήταν πάνω από τα ανθρώπινα μέτρα η τέλεια αταραξία της ακόμη και τώρα, που βρισκόταν στις τελευταίες της στιγμές και περίμενε το θάνατο. Και το ότι δε δειλίασε μπροστά στον αποχωρισμό της ζωής, αλλ' αντιμετώπισε με γενναίο φρόνημα, μέχρι την τελευταία της αναπνοή, όσα είχαν αποφασιστεί από τον Θεό, για την επίγεια ζωή της.

Έβλεπε τότε ότι εξωτερικευε στους παρόντες το θείο εκείνο και καθαρό έρωτα προς τον άορατο Νυμφίο, που έτρεφε μυστικά στα βάθη της ψυχής της και «δημοσιοποιούσε» τη διάθεση της καρδιάς της. Φαινόταν πως βιάζεται να φθάσει προς τον «Ποθούμενο» λυτρωτή, ώστε να βρεθεί κοντά Του όσο γίνεται πιο γρήγορα, απαλλαγμένη από τα δεσμά του σώματος. Στ' αλήθεια σαν προς εραστή πορευόταν, γιατί τίποτε άλλο από τα

ευχάριστα της ζωής δεν μπορούσε να τραβήξει το ενδιαφέρον της.

Ευθύς, από την πρώτη στιγμή που συναντήθηκαν τα δυο αδέλφια, η Μακρίνα του είπε πως θέλει τα δικά του χέρια να της κλείσουν τα μάτια κι από εκείνον να γίνουν οι κανονισμένες φροντίδες για το νεκρό της σώμα. Πλησίασε τότε το παγωμένο από τη λύπη χέρι του πάνω στο πρόσωπό της, όσο για να μη φανεί πως αδιαφόρησε στην εντολή της. Γιατί τα μάτια της δεν είχαν ανάγκη να τα τακτοποιήσει κανείς. Είχαν σκεπασθεί κόσμια με τα βλέφαρά της, όπως γίνεται στην ώρα του φυσικού ύπνου. Τα χείλη της ήταν κλεισμένα όπως έπρεπε. Και τα χέρια της ήταν ευπρεπώς στο στήθος τοποθετημένα. Και όλο το σώμα της έλαβε από μόνο του την αρμόζουσα θέση, ώστε δε χρειαζόταν καθόλου ξένο χέρι να το ευπρεπίσει.

Ήταν δύσκολο να παραμείνει κανείς ασυγκίνητος στους γοερούς θρήνους των Μοναζουσών. Γιατί ενώ μέχρι προ ολίγου εκείνες υπέμεναν με ησυχία, κλείνοντας βαθιά στην ψυχή τους τον πόνο τους, και κατέπνιγαν την ορμή τους για θρήνους, από το σεβασμό που της είχαν, σαν να φοβούνταν την επιτίμησή της και τώρα ακόμη που το πρόσωπό της έπαψε να μιλάει, τη φοβερή στιγμή του θανάτου της ξέσπασαν. Πριν φοβόντουσαν μήπως, αν ξέσπαγε καμιά κραυγή θρήνου, παρά την εντολή που είχαν, λυπηθεί η Διδάσκαλός τους. Όταν πλέον δεν ήταν δυνατό να ξεπερασθεί με ησυχία η λύπη, γιατί ο πόνος κατέκαιγε από μέσα τις ψυχές τους, τότε ξαφνικά ξέσπασε ένας πικρός κι ασταμάτητος θρήνος, ώστε δεν μπόρεσε ούτε και αυτός πλέον να συγκρατηθεί. Ο θρήνος σαν ένας πλημμυρισμένος χείμαρρος τον παρέσυρε κάτω από τα νερά του, κι αμελώντας τις υποχρεώσεις του για την ταφή, παραδόθηκε ολόκληρος στη θρηνωδία.

Πιο βαριά από τις υπόλοιπες υπέφεραν αυτές που την αποκαλούσαν μητέρα και προστάτη τους. Ήταν δε αυτές, όσες στην περίοδο της πείνας σκορπισμένες στους δρόμους τις μάζεψε, τις τάισε, τις ανέθρεψε και τις οδήγησε στην καθαρή κι αγνή ζωή.

Ανάμεσα στις μονάζουσες ήταν μια γυναίκα ευγενής, που για τα πλούτη και την ομορφιά της και γενικώς για όλη της τη λαμπρότητα ήταν αξιοζήλευτη στα νιάτα της. Αυτή είχε παντρευτεί έναν από τους μεγάλους αξιωματούχους αλλά έζησε λίγο χρόνο μαζί του. Σε νεαρή ηλικία ακόμη χώρισε κι αφού έκαμε φύλακα και καθοδηγητή στη «χηρεία» της τη Μεγάλη Μακρίνα, ζούσε τον περισσότερο καιρό με τις παρθένες, μαθητεύοντας κοντά τους στη ζωή της αρετής. Το όνομά της ήταν Ουετιανή κι ο πατέρας της, Αράξιος, ήταν βουλευτής. Σ' αυτή, λοιπόν, ο Γρηγόριος είπε πως τώρα πια δεν προκαλεί φθόνο να βάλουν πάνω στο νεκρό σώμα της τα λαμπρότερα στολίδια και να κατακοσμήσουν με τα με τα ωραιότερα υφάσματα το καθαρό και ακηλίδωτο σκήνωμά της.

Κάποια διακόνισσα που ονομαζόταν Λαμπαδία εξέφρασε την αντίθεσή της στη σκέψη του φιλόστοργου αδελφού λέγοντάς του: « Δεν πρέπει να καταστολίσουμε με κοσμικό τρόπο το ιερό της λείψανο. Γιατί, να, στα χέρια σου έχεις όλο το θησαυρό της. Να το ένδυμα, να το κάλυμμα της κεφαλής της, να τα λειωμένα παπούτσια της. Αυτός είναι ο πλούτος της. Αυτή είναι η περιουσία της. Τίποτε άλλο εκτός απ' όσα βλέπεις δεν υπάρχει σε κάποια κρυφά κιβώτια ή σε θαλάμους ασφαλισμένο. Μια αποθήκη γνώριζε για τον πλούτο της, το θησαυροφυλάκιο του ουρανού. Εκεί έχοντας τα πάντα αποθέσει, δεν της έμεινε τίποτε πάνω στη γη». Ωστόσο, στο τέλος κι αυτή, παρά την αυστηρότητά της, συγκατανεύει, εν μέρει, στην επιθυμία του Γρηγορίου να στολίσει κάπως το νεκρό της σώμα, προσθέτοντας τα παρακάτω λόγια που θυμίζουν σκηνή αρχαίας τραγωδίας: «Θα δεχόταν και ζωντανή την τιμή αυτή από σένα για δυο λόγους. Και για την ιεροσύνη σου, που πάντοτε τιμούσε, και για τη συγγένεια. Ούτε βεβαίως θα θεωρούσε αταίριαστο για τον εαυτό της κάτι που προσφέρεται απ' τον αδερφό της. Γι' αυτό άλλωστε παρακάλεσε

από τα δικά σου χέρια να στολισθεί το νεκρό σώμα της».

Απ' το λαϊμό της νεκρής Μακρίνας διαπιστώθηκε πως κρεμόταν, ως ευτελές περιδέραιο, ένας σιδερένιος σταυρός κι ένα σιδερένιο δαχτυλίδι(σημάδι παράδοξου, πνευματικού αρραβώνα) από λεπτό σπάγκο, σύμβολα και τα δυο της ολοκληρωτικής της αφοσίωσης στον ουράνιο Νυμφίο. Το αυτοσχέδιο αυτό φυλαχτό κληρονόμησαν ο αδελφός της και η Ουετιανή, παίρνοντας ο ένας το σταυρό και ο άλλος το δαχτυλίδι, που είχε πάνω του χαραγμένο το σύμβολο του σταυρού και στο βαθουλωτό μέρος της πέτρας του κομμάτι-τεμάχιο από Τίμιο Ξύλο («Ξύλο της Ζωής»).

Η Μακρίνα στα τελευταία χρόνια της ζωής της αντιμετώπισε τον καρκίνο του μαστού, γι' αυτό και στο σώμα της, στο μέρος του στήθους, υπήρχε ένα σημάδι σαν στίγμα από ψιλή βελόνα. Η Ουετιανή πληροφόρησε σχετικά τον Γρηγόριο για την ασθένεια της αδελφής του: «Αυτό έχει απομείνει στο σώμα της για να θυμίζει τη μεγάλη βοήθεια του Θεού. Παρουσιάστηκε δηλαδή κάποτε στο μέρος αυτό κάποια φοβερή αρρώστια. Υπήρχε μάλιστα κίνδυνος ή να αφαιρεθεί με εγχείρηση ο όγκος ή να προχωρήσει παντού και να γίνει αθεράπευτο το κακό, αν πλησίαζε στο μέρος της καρδιάς. Την παρακαλούσε λοιπόν η μητέρα σας πολύ και την ikέτευε να δεχθεί τη θεραπεία του γιατρού, αφού και αυτή η τέχνη από το Θεό αποκαλύφθηκε στους ανθρώπους για τη σωτηρία τους. Αυτή, όμως, το να αποκαλύψει ένα μέρος του σώματός της σε ξένα μάτια το θεωρούσε φοβερότερο. Μπήκε στο Άγιο Βήμα και γονατιστή όλη τη νύχτα, ikέτευε το Θεό που μόνος παρέχει τη θεραπεία. Χύνοντας τα δάκρυα από τα μάτια της πάνω στη γη, έκανε πηλό που τον χρησιμοποίησε σαν φάρμακο για την αρρώστια της. Επειδή η μητέρα της στενοχωριόταν και πάλι την παρακαλούσε να δεχθεί το γιατρό, της απάντησε πως είναι αρκετό για τη θεραπεία της, αν η μητέρα με το ίδιο της το χέρι σφραγίσει με το σημείο του σταυρού το άρρωστο μέρος. Μόλις εκείνη έβαλε το χέρι της και σταύρωσε την περιοχή, η δύναμη του σταυρού έκανε το θαύμα και η ασθένεια εξαφανίστηκε. Όμως έμεινε τότε στη θέση αυτή, αντί για το φοβερό εκείνο όγκο, το μικρό αυτό σημάδι και διατηρήθηκε μέχρι τέλος της ζωής της, για να θυμίζει, πιστεύω, τη θεϊκή επέμβαση και να δίνει αφορμή και αιτία ασταμάτητης ευχαριστίας προς το Θεό».

Όταν τελείωσαν τις φροντίδες και στόλισαν όπως μπορούσαν καλύτερα το νεκρό σώμα, είπε πάλι η διακόνισσα ότι δεν πρέπει να φαίνεται στα μάτια των αδελφών νυφικά στολισμένο. «Έχω, ωστόσο, είπε, φυλαγμένο ένα σκούρο φόρεμα της μητέρας σας, που σκέπτομαι πως καλόν είναι να τοποθετηθεί από πάνω, για να μη φαίνεται ότι λαμπρύνεται από τον κοσμικό στολισμό του φορέματος το ιερό αυτό κάλλος».

Αυτή η γνώμη επεκράτησε κι έτσι τοποθετήσαμε το φόρεμα. Το άγιο λείψανο όμως έλαμπε και μέσα στο σκούρο χρώμα. Ήταν δώρο της θείας δυνάμεως, προσθέτει ο Γρηγόριος, να προστεθεί κι αυτή η χάρη στο σώμα ώστε να ακτινοβολεί από την ομορφιά, όπως ακριβώς είχε δει στο όραμα.

Δεν κατάλαβε πως πρόλαβε να ξεχυθεί η φήμη παντού γύρω και κατέφθαναν οι περίοικοι για την κηδεία, ώστε δεν ήταν δυνατόν πλέον να τους χωρέσει το προαύλιο. Όταν τελείωσε η αγρυπνία που τελέσθηκε προς τιμήν της με υμνωδίες, όπως γίνεται σε πανηγύρεις Μαρτύρων, κατά τον όρθρο τα πλήθη των ανδρών και των γυναικών, που είχαν καταφθάσει από όλα τα γύρω μέρη, κάλυπταν με τους θρήνους τους την ψαλμωδία. Τότε αυτός, αν και βρισκόταν σε κακή ψυχική κατάσταση εξ αιτίας της συμφοράς, φρόντιζε όσο ήταν δυνατό να μην παραληφθεί τίποτε απ' όσα έπρεπαν σε μια τέτοια κηδεία. Αφού λοιπόν χώρισε τον κόσμο που είχε κατακλύσει τον τόπο κι έβαλε τις γυναίκες με το χορό των παρθένων και τους άνδρες με το τάγμα των Μοναχών, φρόντισε

ώστε ν' ακούγεται μια ψαλμωδία από κάθε πλευρά, με ρυθμό και αρμονία σαν από χορούς, με την κοινή και κόσμια συμμετοχή στην υμνωδία. Καθώς προχωρούσε σιγά-σιγά η ημέρα και γέμιζε ασφυκτικά όλος ο τόπος από το πλήθος που μαζεύτηκε σ' εκείνη την ερημιά, έφθασε και ο Επίσκοπος της περιοχής εκείνης, ονομαζόμενος Αράξιος, με όλο το ιερατείο του. Αυτός τους παρακινούσε να μεταφέρουν σιγά-σιγά το σκηνώμα, γιατί και ο τόπος του ενταφιασμού ήταν μακριά και το πλήθος θα εμπόδιζε το ρυθμό της πορείας. Ενώ έλεγε αυτά, συγχρόνως προσκαλούσε όσους είχαν το βαθμό της ιεροσύνης να τον βοηθήσουν, ώστε να μεταφέρει το σκηνώμα. Γιατί καθώς είχε πυκνώσει ο κόσμος γύρω από το φέρετρο κι όλοι αχόρταγα παρατηρούσαν το «ιερό» εκείνο θέαμα, δεν ήταν δυνατό να διανύσουν με ευκολία το δρόμο. Προπορευόταν δε από τη μια και την άλλη πλευρά πολύ πλήθος διακόνων και υπηρετών, που κρατούσαν αναμμένες λαμπάδες και αποτελούσαν την τιμητική προπομπή του σκηνώματος. Όλα έδιναν την εντύπωση μιας ιερής λιτανείας, καθώς το πλήθος έψελνε μ' ένα στόμα, από την αρχή ως τους τελευταίους, όπως ακριβώς έψελναν τον ύμνο των Τριών Παίδων. Έτσι, αν και η απόσταση από το ερημητήριο ως το ναό των αγίων Μαρτύρων, όπου ήταν θαμμένα και των γονέων τους τα σώματα, ήταν επτά ή οκτώ στάδια, μόλις και μετά βίας, όλη την ημέρα βαδίζοντας, διένυσαν το δρόμο. Γιατί το πλήθος που συνόδευε κι εκείνο που ασταμάτητα προσετίθετο, δεν τους άφηνε να προχωρήσουν όπως θα ήθελαν. Όταν έφθασαν πλέον μέσα στο ναό, απέθεσαν το νεκροκρέβατο και έκαναν κατ' αρχήν δέηση. Η προσευχή όμως έγινε στο λαό αφορμή για θρήνους.

Όταν η προσευχή τελείωσε, όπως έπρεπε, τον Γρηγόριο έπιασε ένας φόβος από τη θεία εκείνη εντολή που εμποδίζει να ξεσκεπάσουν τα παιδιά την ασχήμια των σωμάτων των γονέων τους. «Πώς, έλεγε μέσα του, θα γλιτώσω από ένα τέτοιο κατάκριμα, βλέποντας στα σώματα των γονέων μου την κοινή ασχήμια της ανθρώπινης φύσεως, τώρα που, όπως είναι φυσικό, αφού κατέπεσαν, διαλύθηκαν, και μεταβλήθηκαν σε απαίσια κι αποκρουστική ασχήμια»; Ενώ σκεπτόταν αυτά και του μεγάλωνε το φόβο η αγανάκτηση του Νώε κατά του παιδιού του, η ίδια η ιστορία του Νώε τον δίδαξε τι έπρεπε να κάνει. Σκεπάστηκαν δηλαδή τα σώματα των γονέων του με καθαρό σεντόνι, πριν προλάβουν να τα δουν, μόλις σηκώθηκε το σκέπασμα του τάφου και πέρασαν το σεντόνι από κάτω. Αφού έτσι κρύφτηκαν τα σώματα με το σεντόνι, σήκωσαν το ιερό λείψανο, ο Γρηγόριος και ο Επίσκοπος της περιοχής, και το τοποθέτησαν δίπλα στις μητέρας της, εκπληρώνοντας έτσι κοινή ευχή και των δύο. Γιατί σε όλη τους τη ζωή αυτό ζητούσαν και οι δύο από το Θεό, να ενωθούν και μετά το θάνατο τα σώματά τους και να μη διασπαστεί με το θάνατο η ενότητα που είχαν στην επίγεια ζωή τους.

Στην πορεία του Γρηγορίου κατά την επιστροφή του απ' την κηδεία της αδελφής του, κάποιος σπουδαίος στρατιωτικός που ήταν διοικητής σε μια μικρή πόλη του Πόντου, τη Σεβαστόπολη, και έμενε εκεί με τους στρατιώτες του, τον υποδέχτηκε με φιλοφροσύνη. Μόλις άκουσε για τη συμφορά του στενοχωρήθηκε πολύ, γιατί ήταν συγγενής και φίλος της οικογένειας. Αυτός στη συνέχεια του διηγήθηκε ένα θαύμα που είχε κάνει η Μακρίνα: Κάποτε, μαζί με τη σύζυγό του, επιθύμησαν να επισκεφθούν το μοναστήρι της Μακρίνας, αυτό το φροντιστήριο της αρετής. Είχαν μαζί τους και το κοριτσάκι τους που είχε μια σοβαρή λοιμώδη αρρώστια στο μάτι. Παρουσίαζε θέαμα φοβερό και αξιοθρήνητο. Είχε πρησθεί ο «χιτώνας» γύρω από την κόρη του ματιού και άσπριζε από την πάθηση. Όταν η οικογένεια έφθασε στον ιερό χώρο, χωρίστηκε προκειμένου να επισκεφθεί αντίστοιχα όσους ασκίτευαν στα κοινόβια. Ο στρατιωτικός διοικητής πήγε στο ανδρικό μοναστήρι που ήταν ηγούμενος ο Πέτρος, ο αδελφός του Γρηγορίου, και η

σύζυγός του μπήκε στον «Παρθενώνα» κι επισκέφθηκε τη Μακρίνα. Ενώ είχε έρθει ο καιρός να αναχωρήσουν και η Μακρίνα φιλούσε το παιδί κοντά στα μάτια του, παρατήρησε την ασθένεια γύρω απ' την κόρη του ματιού. Τότε τους αποκάλυψε πως μπορούσε να βρει το κατάλληλο φάρμακο και πραγματικά θεράπευσε το κοριτσάκι.

Ο Γρηγόριος αφηγείται ένα ακόμη θαύμα της μεγάλης του αδελφής: πως κατά την περίοδο μεγάλης πείνας η Μακρίνα προκάλεσε εκείνη την απίστευτη καρποφορία, γιατί το στάρι, που έβγαινε απ' την αποθήκη για τις ανάγκες του μοναστηριού και της περιοχής του, δε φαινόταν να λιγοστεύει καθόλου, παραμένοντας στον ίδιο όγκο, και πριν να διανεμηθεί για τις ανάγκες αυτών που ζητούσαν και μετά τη διανομή. Ο φοβερός εκείνος λιμός συνέβη στην Καππαδοκία κατά τα έτη 367-369, μαρτυρούμενος από πολλούς συγγραφείς. Ο Μ. Βασίλειος μιλά γι' αυτόν στις «κατά τοκιζόντων» και «κατά πλεονεκτούντων» ομιλίες του.

Ο Γρηγόριος, στη συνέχεια της εξιστόρησής του, δηλώνει πως επιφυλάσσεται ν' αναφέρει άλλα, φοβερότερα θαύματα της Μακρίνας, όπως θεραπείες ασθενειών, καθαρισμούς από δαιμόνια και προφητείες που επαληθεύτηκαν, για να μη βλαφτούν-σκανδαλιστούν οι πιο άπιστοι και υλόφρονες, που αμφιβάλλουν για τα υπερφυσικά χαρίσματα των αγίων.

Η Μακρίνα, κατοικώντας στην άκρη του Πόντου κι έχοντας απομακρυνθεί από τη ζωή των κοινών θνητών, είχε γύρω της μεγάλη ομήγυρη πνευματικών μαθητριών, τις οποίες οδηγούσε με κάθε επιμέλεια στην τελειότητα, μιμούμενη ζωή αγγέλων μ' ανθρώπινο σώμα, σύμφωνα με τη ρήση του αδελφού της Γρηγορίου Νύσσης.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

1. Βιβλιοθήκη Ελλήνων Πατέρων και Εκκλησιαστικών Συγγραφέων: Ο Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος ο Θεολόγος. Έκδ. Αποστολικής Διακονίας, τόμ. 51-57. Αθήναι 1975-1978 και τόμ. 58-62. Αθήναι 1982.
2. Dictionnaire historique des Saints, Paris 1964.
3. Ευστρατιάδου Σ., Αγιολόγιο. Εκδ. Αποστολικής Διακονίας.
4. W. Jaeger: Gregorii Nysseni, Opera Ascetica, Vol. VIII, I, II. Leiden 1963.
5. Κοκκινάκη Αθ., Γρηγορίου Νύσσης, Άπαντα τα έργα, τόμ. 1. Πατερικά εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1979.
6. Liddel H. και Scott R.: Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής γλώσσης. Έκδ. «Ελληνικά Γράμματα».
7. Μαρτίνου Α.: Ηθική και Θρησκευτική Εγκυκλοπαίδεια. Αθήναι 1962-68.
8. Migne J.P. Patrologia Graeca. Τόμ. 44-46.
9. Μπρούσαλη Π.: Αγίου Γρηγορίου Νύσσης «Λόγοι εις την Προσευχήν». Έκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήναι 1983.
10. Νικοδήμου Α.: Νέον Εκλόγιον. Έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1974.
11. Παπαδοπούλου Σ.: Η ζωή ενός Μεγάλου. Έκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήναι 1979.
12. Πόποβιτς Ι.: Άνθρωπος και Θεάνθρωπος. Έκδ. «Αστήρ», Αθήναι 1970.
13. Ρίζου Ν.: Καπαδοκικά. Κων/πολις 1856- Αθήναι 1972.
14. Sources Chrtiennes: Grigoire de Nysse, Traite de la virginité. Les Editions du Cerf, No 119. Paris 1966. Grigoire de Nysse : Vie de Sainte Martine. Les Editions du Cerf, No 178. Paris 1971.
15. Vies des Saints et des bienheureux. (Tom. I Janvier). Paris 1935.

